

šundroman, ako je to izvorno delo, dosegel z njim precejšnjo stopinjo »popolnosti«.

Heyse - Novograjski: **Izgubljeni sin**. Gorica, 1913. Tiskarna Seitz. — Heyse je priznan nemški novelist. Pravi, da njegov slog dosega samega Goetheja. Literarne zgodovine ga imenujejo klasičnega epigona in najodličnejšega uda takozvane monakovske šole, ki tvori v nemški literaturi podobno poglavje kot Stritarjev Zvon v slovenski; lepota forme in izbiranje lepih odlomkov iz življenja, kar se potem še ozaljša s kako teoretično žalostjo ali kaj podobnega. Res ne vem, čemu smo dobili to prestavo, ko nam je taka plehka literatura že davno tuja in antipatična. Prazen uvod in naivna prestava nista v čast ne Novograjskemu, ne Heyseju.

A. Brückner: **Die Wahrheit über die Slavenapostel**. Tübingen, 1913. — Slavist in literarni historik Brückner je podal pod gornjim naslovom svoje že iz Arch. f. sl. Phil., 1906, str. 186 — 229, znane nazore o vprašanju slovanskih apostolov sv. Cirila in Metoda. Predmet, ki ga je prvotno obdelal v strokovnem listu, najde sedaj pot med širše občinstvo in gotovo vzbudi živahno zanimanje. Knjiga je zbirka ugovorov (ne le Brücknerjevih!) proti stališču, ki ga v tem vprašanju zavzemajo Jagić, Snopek i. dr., ali kakor pravi pisatelj, boj proti klerikalcem (»Römlinge«) in panslavistom. In treba je priznati, da najde marsikak zagovornik dosedaj splošno veljavnih naziranj o sv. bratih v Brücknerju nasprotnika, ki mu ne bo tako lahko priti do živega. Blesteč, jasn stil, popolno poznavanje materiala in iz njega izvirajoča gotovost v duhovitem podajanju zagradi čitatelja takoj na prvih straneh in ga prevzema do konca. — Iz knjige podam le ono, kar se ne krije s splošnimi naziranj. (Glede Snopkovih ugovorov prim. »Čas« 1908, 392—395.) — Cirilo-metodijsko vprašanje je svetovnozgodovinske važnosti, po Brücknerjevem mnenju »v svetovni zgodovini ni poglavja, ki bi se bilo obdelovalo v toliko jezikih in s toliko stališč« (1) kot to. Po temeljito naštetih literaturi se obrne takoj k podlagi svojih izvajanj, k slovanskima legendama, papeškim pismom iz l. 873. — 885., »liber de conversione«, pismu bibliotekarja Anastazija škofu Gauderichu (5). Najvažnejši sta legendi; iz njih šele so nastale druge, kakor n. pr. italska. A tudi slovanski legendi moramo vzeti le kot taki: naloga preiskovalca je, da razlušči legendarno od pravega, kajti doslej se je gledalo nanje le s predsodki in ne kritično (19). Poglobiti se moramo v ono dobo in v položaj tedanjega človeka, potem šele presojudati. Brücknerjeva prednost je, da vzbudi vtis, kakor da postopa tako, in res se moramo čuditi preprostemu, a prepričevalnemu načinu razglabljanja snovi. Legendi sta od različnih pisateljev, sestavljeni prvotno v slovanskem jeziku in ne v grškem (16). Pisani sta v duhu grške cerkve, odtod nasprotja v razlagah, ki so le posledice različnih tendenc. Že v jedru legende, »kjer je le želja mati misli«, leži, da postavlja oba brata povsod v ospredje in v najboljšo luč. Tako je razumeti Konstantinovo pot k Arabcem, ki jo je napravil le kot spremljevalec ekspedicije, tako poročilo o izpreobračanju Kazarov in najdbi relikvij sv. Klementa, kar ne odgovarja resnici (29). Ker se Konstantinu načrt s Kazari ponesreči, napravi drugega. Ne da bi jih klical Rastislav, iz lastnih nagibov se napravita sv. brata na Moravsko. Dokaz za prvo trditev je verjeten, a zakaj gresta ravno na Moravsko, a ne

na Hrvaško, če že ne v Bolgarijo, kamor se vendar po dvajsetih letih preseli njuno delo? Na Moravskem najdeta hudo nasprotstvo, zato iščeta v Rimu sankcije svojemu delovanju. Ni ju vabil papež k sebi, razmere so ju prisilile do tega koraka. Metod je posvečen za škofa šele ob drugem prihodu v Rim, na Kocelovo prošnjo. — Ni pa pravo pismo, ki ga baje papež ob tej priliki piše Kocelu. Je falzifikat po pismu Ivana VIII. iz l. 880. (63). Papež torej z nikakim dekretom ne dovoljuje ali celo zaukazuje slovanskega bogoslužja, ga le pripušča. Disputiranje s cerkvenimi učenjaki v Benetkah spada v pravljico, kakor imajo sploh vse teološke tirade v legendi le namen, podpirati in opravičevati stališče bratov proti Rimu, ki ni bilo vedno korektno. Ravnotako se je dosedaj napačno razlagal kraj Metodovega prepisa z nemškimi škofi; ni se vršil pred Sventopulkom, kakor mislita Jagić in Novotný, pač pa pred Ludvikom Nemcem (71). To je edini slučaj, da nemške listine omenjajo Metoda (74). Ko se Metod vrne l. 873. na Moravsko, se ne briga za papežvo (Ivan VIII. 873) prepoved slov. liturgije. To mu nakoplje še več nasprotnikov, kajti niti Sventopulku, niti njegovi okolici ni ljubo Metodovo počenje. V ta čas pade domnevano krščenje Borivoja po Metodu, česar pa kljub trditvi modernih zgodovinarjev ni mogoče dokazati (78). — Nevolja nad Metodom raste, Sventopulk se v Rimu pritoži (83), kajti »cerkveno neodvisnost je pripravljaj s svojo tesno zvezo z Rimom« (83), a ne da bi se hotel po slov. liturgiji od njega osvoboditi. Metod se v Rimu opraviči in res pripravi papeža, da se postavi glede slov. liturgije na stališče »tolerari posse« (85). Obenem dovoli latinsko mašo, mesto edinstvi nastaneta na Moravskem dve stranki, očitiden Metodov poraz v Rimu (87). Papežovo pismo iz l. 880. je pravo in tvori podlago za ono iz l. 870. »Iz Rima se je vrnil Metod l. 880. navidez zmagoslaven, v resnici pa poražen« (90). Tu začne v njegovi glavi zoréti misel, ki jo zna Brückner kot zelo verjetno opisati. Ker se mu majajo tla na Moravskem in v Rimu, začne misliti na Bizanc in Bolgarijo ter pripravljati pot poznejšim dogodkom. Napravi se tjadol. »Tako se je vrnila slov. liturgija na tla, odkoder je pred skoro 20 leti izšla« (93). Snopek taji to potovanje (91). Po vrnitvi prevede Metod celo sv. pismo; protidokaz, češ da ni od tega dela nikakega sledu, ne more veljati (93). Ker sufragán Viching deluje po vsej pravici na svoj način, ga Metod izbóci iz cerkve. To je bil »Metodov najnepremišljenejši, najstrastnejši korak, ki je moral postati za njegovo delo usodepoln« (98). S tem anatema pokoplje še zadnje simpatije, ki jih uživa njegova stranka na Moravskem. Po njegovi smrti se zanjo nihče ne zavzame, ampak mora zasramovana zapustiti deželo. Da je pa iz Moravske popolnoma izginila slov. liturgija, so bili Metodijci sami krivi, kajti »kljubovali so s pravico izdani, izrecni papeževi prepovedi« (sc. Štefanovi 885) (109). Pisateljevo poljsko stališče (po Jagiću) se pozna v naziranju o pomenu slov. bogoslužja za zapadne Slovane. Ti niso z njim ničesar izgubili (116), pač pa so pridobili Bolgari, kar jim je pa pozneje neizmerno škodovalo (125). Zanimivo in novo je razlaganje postanka pravljice o Rastislavovi prošnji za slovanske učitelje (118). — Tako Brückner. Se mu je posrečilo podati resnico, kot jo je napovedal? Bi zanikal, kajti pomena te knjige ne vidim v postavljanju novih rezultatov, ki so še negotovi, marveč v reakciji proti dosedanemu

pojmovanju. To delo prinaša polno novih vprašanj. Vidimo, da je kljub velikemu trudu še mnogo nejasnega in da bržkone tudi ostane. Kajti skoraj izključeno je, da bi našli novih virov! Zanimiv in vpoštovanja vreden pojav je pa Brücknerjeva knjiga, ker v nasprotju z drugimi izkuša dognati resnico iz stvari same. Zato je za nas nova slika sv. bratov, katera so doslej preveč idealizirali, a sta tu predstavljena kot človeka, ki imata tudi svoje hibe. Knjiga se bere tupatam kot roman, nje privlačnost je bolj v podajanju, kakor v podanem. Ne morem se strinjati z Jagićevo kritiko v »Zeit«, kjer govori o osebnem stališču Brücknerjevem. Saj gre samo za fakta, in od teh ni Jagić nobenega podrl, čeravno bi ne bilo tako težko. (Glede nasprotnih mnenj prim. Jagić »Entstehungsgeschichte d. Kls. Sprache«, Berlin, 1913, Snopek, Franko i. dr.) *At. Ivančič.*

BOSENSKI BEG GRE S SOKOLOM NA LOV.

Naše slike.

Bitka pri Lipskem. Dne 18. oktobra t. l. se je slovesno praznovala stoletnica velike tridnevne bitke pri Lipskem, v kateri je bil Napoleon premagán od združenega avstrijskega, ruskega in nemškega orožja pod poveljstvom kneza Schwarzenberga. V spomin bitki so postavili na bojišču pri Lipskem velikanski spomenik. Napoleon je bil svoj prvi poraz doživel na Ruskem, koder ga res ni premagala človeška roka, ampak usodna moč prirodnih sil. Ruski car Aleksander je izvedel veliko nalogo, da je organiziral združeni odpor proti francoskemu uzurpatorju. Nemčija je ležala ponižana na tleh, razdeljena v majhne državnice, katerih knezi so tekmovali v ponižanju pred Napoleonom. Celo Goethe je bil proti osvoboditeljni vojski, ker ni zaupal, da bi mogli Nemci streti tuji jarem. Ko je pristopila Rusiji Avstrija, se je tudi Nemčija pridružila. Vrhovno poveljstvo je imel v bitki knez Schwarzenberg, in v nje-

govem generalnem štabu je bil mladi Radecky. Avstrijski vojskovodja je zmagal na Lipskem polju — to se je pač premalo naglašalo, ko se je ob navzočnosti kronanih glav odvarjal ogromni spomenik te svetovno-zgodovinske bitke! Poljaki pa so praznovali spomin na svojega kneza Poniatowskega, ki se je boril za poljsko svobodo proti Ruski in Pruski in ki je tudi našel smrt v bojnem metežu pri Lipskem (str. 425). — Gulliver (sliki str. 405) je ime junaku potovalnih povesti, ki so si v angleškem slovstvu pridobile veliko popularnost. Nekoč ga je nevihta zalotila na morju. Ladja se je razbila, on sam se je smrtno utrujen rešil na daljno obrežje. Tam je trdno zaspal. Ko se zbudi, pa se čuti kakor z nitmi na tla privezanega, kakor mravlje nekaj gomzi okoli njega. Prišel je v deželo pritlikavcev, ki so hoteli tako ukrotiti to veliko pošast. A ko je Gulliver kihnil, je bilo kot vihar v deželi Liliput, in ko je vstal, so se vse vrvi potrgale. Drugič ga je pa zaneslo v deželo velikánov. Tu se mu je seveda narobe godilo. Imeli so ga kot igračo. — Stoletnica Verdijevega rojstva je dogodek v glasbenem svetu, ki se praznuje s pogostim igranjem njegovih melodičnih oper. Verdijeve opere so dosegle na Italijanskem najvišjo popularnost in so si osvojile vse odre sveta. Tudi v deželnem gledališču v Ljubljani je hrvaška opera iz Zagreba v spomin Verdiju priredila sijajno uspešno predstavo »Trovatora«, ki ji sledi v tej sezoni še druge opere. — Mirovna konferenca v Haagu se ne more doslej ponášati z velikimi uspehi, kajti vkljub njej se vrše krvavi boji v raznih delih sveta. Vendar bo ta mednarodna institucija ostala stalna. V Haagu so zgradili z doneski vseh držav krasno palačo, v kateri bodo zastopniki raznih vlad premišljevali in sklepali, kako bi na zemlji prišel človeški rod do trajnega bratskega miru. — Balkanska vojska je razočarala idealiste, ki so pričakovali rešitev jugoslovanskega vprašanja v zmislu slovanske ideje. Nepričakovani uspeh proti Turkom je razdril slogo med zavezniki. Srbi niso hoteli držati z Bolgari pred vojsko sklenjene pogodbe. Od Srbov zahtevano revizijo pogodbe je Bolgarija odklonila, in sicer po pravici, kajti ves riziko vojske proti Turčiji je nosila Bolgarija. Ako je po svojih sijajnih zmagah pridobila večji kos zemlje, se mora pomisliti, da je bila to zasluga njenega orožja. Kdo bi bil pa Bolgarijo odškodoval, ako bi se bila nesrečno borila proti Turčiji? Srbija se je zvezala z Grčijo in Rumunijo, in nastala je druga balkanska vojska, v kateri so bivši zavezniki od vseh prijateljev zapuščeno Bolgarijo spravili v tako stisko, da je morala velik del pridobljenega ozemlja odstopiti Srbom in Grkom ter vrniti Turkom celo Odrin in Lozengrad; da, celo en del svoje stare lasti na severu je morala prepustiti Rumuniji. Tako je šla v kose — slovanska vzajemnost! Danes prinašamo sliki mesta Debar (str. 436), ki ga je zasedla Srbija, in važno пристanišče Kavala (str. 437), ki ga je Bolgariji vzela Grška. — Lov s sokoli, ta ponosna lovska zabava srednjeveških vitezov, se še goji v Bosni. Sokola, ki ima potegnjeno kapo čez oči, nosi lovec na roki, ki je proti krempljem zavarovana z močno rokavico. Ko zagleda lovec ptiča, sname sokolu kapo in ga požene za njim. Kakor strela gre sokol za svojim plenom in ga vjame.

